

İslam'da Eğlence Adabı (Sembollerin Toplumu Sürüklediği Mecralar)

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

“İyi bilin ki, şu dünya hayatı boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bunu bilmiş olsalardı!”

[Kuran, Ankebut, 64]

İslam, hak ve hakikati ortaya koyarken, bireyin ve toplumun sağlığı, ekonomisi, hukuku, ahlak anlayışı, sanat ve eğlence düsturu, ailevi ve sosyal alanların nizamı ile ilgilenerek ona huzur verecek bir hayat tarzı ortaya koyar. Yani İslam, hayatın bütününe içine alır. Bizlerde var olan kabiliyetlerden en güzel bir şekilde faydalanmaya ve gerçekte daha yüksek bir seviyeye ulaşma yollarına sevk eder. Eğlence de uyulacak kurallar İslam'ın prensiplerine göre tanzim edildiğinde evimiz, hanemiz, yurdumuz saadethane olacaktır.

Şunu bilmek gerekir ki, eğlencenin meşru bir alanı olduğu gibi gayri meşru bir kısmı da vardır. İslam Hukuk kitabı Mecelle'de “eşyada asıl olan ibahadır” şeklinde ifade edilen duruma eğlence de dahildir. Zira eğlencenin büyük bir kısmı meşru iken, yasaklanan kısmı dar bir alanı kapsar. Tabi bu bakış açısı, Müslümanca düşünen, ahlaki kriterleri olan, fitratı bozulmamış olan insanlar içindir. Bekarlar partisi yapıp, zinaya koşan, doğum günü partisinde kızlı erkekli ölçsüz davranışlar sergileyen insanların, bu davranışlarını, vicdan ve fitratlarını bastırarak yaptıkları aşıkardır. Her konuda olduğu gibi eğlence konusunda da bir Müslüman için ölçü, Kuran ve Sünnet'tir.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ

"İnsanlar arasında, bir bilgisi olmadığı halde Allâh yolundan saptırmak için gerçeği boş sözlerle değişenler ve Allâh yolunu alaya alanlar vardır. İşte alçaltıcı azap bunlar içindir..." [Kuran, Lokman, 6] ayetinde geçen ve boş sözler manasına gelen lehve'l-hadîs terkinde bahsedilen oyun ve eğlencenin, din karşıtı propaganda barındıran reklam, şiir, gazete, makale, roman gibi yazıları ifade ettiği görülecektir.

Arapça'da oyun ve eğlenceyi ifade etmek üzere lehv ve la'ib kelimeleri kullanılmaktadır. Lehv ve laib genel olarak oyun ve eğlence sözcüklerini kapsayan bir kavramdır. Neşeli ve hoş vakit geçirmeye yarayan, oyun, yarış, musiki ve raks gibi şeylerin genel adı olan eğlencenin Arapça karşılığı: Lehv, kendisiyle eğlenilen, oynanan şey, hoş giden ve kişiyi şenlendiren şeylerle meşgul olması anlamları da

vardır. Lehvin lüğatte; oyalayıcı şeyler ile oynamak, onunla meşgul olmak, oyun oynamaktan dolayı başka şeylerden gafil, habersiz kalmak, oyuna düşkün olmak, tutkun olmak, hatırlamayı unutmak gibi anlamlara da gelmektedir.

Günümüzde oyun ve eğlence aracı olan medya ve teknolojik gelişmeler, boş vakit ve eğlence anlayışını kökten değiştirmiş ve bireyselleştirmiş ve birçok sosyal katılım alanını yok etmiştir. Telefonu eline alan genç, ailesinden, akrabalarından, iş hayatından kendisini soyutlayarak sanal alem içinde kaybolup gitmektedir. İnternet dünyası gençleri bir anafor gibi içine çekmiş ve bundan ancak, iradesi güçlü bireyler kurtulabilmiştir. Eğleneyim derken kendi hayatını internet kablolarına sığdıran insanlar toplumdan soyutlanmış, asosyal birey olmalarına rağmen, bunun dahi farkına varamayacak şekilde zehirlenmişlerdir. Dolayısıyla oyun ve eğlence, toplumsal bütünleşmeyi sağlamada rol oynaması gerekirken, bu etkenler toplumsal bütünleşmeyi maalesef engeller duruma gelmiştir.

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

"Allâh'ın sana verdiğinden ahiret yurdunu kazanmaya bak ve bu dünyadan nasibini unutma! Allâh'ın sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara ihsanda bulun. Yeryüzünde fesad çıkartma. Allah fesad çıkartanları sevmez." [Kuran, Kasas, 77]

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"De ki: "Allâh'ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?" De ki: "Onlar dünya hayatında müminlere yaraşır; kıyamet gününde ise yalnız onlara mahsus olacaktır. Anlayan bir topluma işte böyle ayetlerimizi açıklıyoruz." [Kuran, Araf, 32] Bu âyet-i kerimeler de gösteriyor ki İslâm, toplumsal veya bireysel, psikolojik veya sosyolojik olarak İslâm şeriatının sınırları aşılmadığı sürece eğlenilmesine cevaz vermiş, mubah kılmıştır. Yani insan, meşru olan oyun ve eğlencenin bir parçası olabilir. Bunda hiçbir beis yoktur. Allâh Teâlâ mezkûr âyet-i kerimede yasaklamadığı temiz ziynetlerden ve temiz rızıklardan istifade edilmesini istemiş ve mubah kılmıştır. Rasûlullâh, ashâbına ve ümmetine bunların mubah olduğunu göstermek için oyun ve eğlence konusuna değinmiş, etkinlikler düzenlemiş, ashâbının ve ümmetinin eğlenmesine ve böylece sosyal bütünleşmeyi sağlayıp meşru zeminde etkinlik yapmalarına izin vermiştir. Bir defasında, Hz. Âişe anlatır: "Bir bayram günüydü. Siyahiler mescitte

kılıçkalkan oyunu oynuyorlardı. Rasûlullâh bana: 'seyretmek ister misin?' buyurdular. Ben: 'tabi' dedim. Kalktı beni arkasına aldı. Yanağım yanağının üstünde olduğu halde durduk. 'Ey Erfideoğulları göreyim sizi' diyordu. Ben usanınca: 'yeter mi?' buyurdular. Ben: 'evet' dedim." [Buhari, İydeyn 2, 3, 25, Cihad 81] Bu ve bunun gibi meşru oyun ve eğlenceleri Rasûlullâh'ın izlemesi, izlenilmesine ve oynanılmasına mücade etmesi belirli sınırlar içerisinde eğlencenin mubah olduğunu göstermiş, oyun vesilesi ile de sosyal bütünleşme olabileceğine işaret etmiştir. Zira oyun kişiyi sosyalleştiren, düşünmesini sağlayan bir eylem olduğu gibi, günümüzde öğrenmenin önemli bir parçası olduğu da bilinmektedir.

GÜNÜMÜZ EĞLENCELERİ

Günümüzde eğlenceler ve boş vakit değerlendirme aktiviteleri gelişmiş ve bireysel aktiviteler olmaktan uzaklaşmıştır. Dolayısıyla genç veya yaşlı her kesim az veya çok maddi gücüne göre düzenlenen meşru ya da gayr-i meşru eğlencelere rahatça katılabilmektedirler.

Ferdi ve sosyal hayatımızla ilgili hiçbir şey yoktur ki İslâm dini o konu ile ilgili bir şey söylemiş olmasın. İslam, insanın hem dünya hem de âhiret saadeti için insanlara Allah'ın teklif ettiği inanç, amel, hukuk ve ahlaktan oluşan bir bütündür. Allah'ın her emri, insanın tabiatına uygun olduğu gibi aynı zamanda toplumsal hayatın da kaynağıdır. Din-i Mübin-i İslâm, ferdi ve ictimaî gücünü kâinatın sahibinden almaktadır. Bu sebeple her emir ve yasak içinde bir çok hikmet barındırmaktadır. Verdiği emirler ve koymuş olduğu yasaklarla beşerin fitri tabiatını besleyerek ideal bir toplum inşâ etmek ister. Bu sebeple İslam'ın bütün esasları, yaşadığımız hayatla ilgilidir. Zira “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” (Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, I/412)

Allah şöyle buyurur:

وَاللّٰهُ يَدْعُوْ اِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ

“Allah esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola iletir.” [Kuran, Yunus, 25]

Allah kullarını “esenlik yurdu”na, âyetteki ifade ile “dârüsselâm”a çağırmaktadır, dinin amacı insanlara dünyada huzur, ahirete de ebedî mutluluğu sağlamaktır. Dünya hayatında peygamberleri dinleyen, onun izinden gidenlere, hayatını Allah'ın emir ve yasaklarına göre tanzim edip akıl ve iradelerini doğru kullananlara Allah muhakkak izzet ve onur verecek, o yolun sonu mutlaka Cennet olacaktır. Böylesine bir mutluluktan mahrum olanlar ise, olmadık hayal ve arzularının peşine düşerek, hayatı eğlenceden ibaret görüp, kuruntularına kapılanlar, kendi kötü akıbetlerini hazırlamış olmaktadır.

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

“Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.” [Kuran, Mülk, 14] buyuran Allah, dünya hayatındaki, meşru olmayan para ve malın, kumarın, alkol kullanımının, zinanın, gece hayatının varlığına da dikkat çekecek haram oyun ve eğlencenin insanın hayatındaki etkisine işaret etmek üzere ve yaratılış maksadından uzaklaştırdığını beyan etmek üzere,

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ

“İyi bilin ki dünya hayatı ancak bir oyundan, bir eğlenceden, bir süs ve gösteriştendir, aranızda bir öğünmeden, mal ve evlatla çokluk yarışından ibarettir.” [Kuran, Hadid, 20] buyurmuş; Hz. Peygamber Efendimiz de ashabını dünyanın tadına, süsüne aldanmasın diye, إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ “Dünya tatlıdır, yeşildir/güzeldir/çekicidir.” [Müslim, Zikir, 99; Tirmizi, Fiten, 26] şeklinde uyarmıştır. Zira insanları eğlenceye sevk eden şey, dünya sevgisidir ki, Hz. Peygamber "Dünya muhabbeti bütün hataların başıdır." [Beyhakî, Şuabu'l-İman 7/338, No: 10501] buyurarak konuya dikkat çekmiştir.

Dünya hayatı vahyin rehberliğinde yaşanmadığında, insan kendi heva ve hevesine tâbi olmuş demektir. Bu ümmet arzularını ilahlaştırmasın, haram helal ayırmadan dünyanın bütün zevklerini tadayım demesin diye, Son Peygamber (as) ümmetin geleceğine tabiri caiz ise projeksiyon tutarak bizleri bu konuda şöyle uyarmıştır. “Benden sonra size dünya nimetlerinin ve ziynetlerinin açılmasından ve onlara gönlünüzü kaptırmanızdan korkuyorum.” [Buhari, Zekat, 47] İşte bu sebeple Müslümanlara düşen vazife; ferdi ve ictimai hayatını İslam’ın hukuk ve hududuna dikkat ederek yaşamak, haram eğlenceyi hayatın merkezine alıp hak yoldan savrulmaktan, Allah’a sığınmak olmalıdır. Zira bazen nimet eğlenceye düşkünlüğe, eğlence de azgınlığa dönüşebilmektedir. Bu sebeple Yaratan, bizleri şöyle ikaz eder:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ

“Oysa biz, bolluk içinde azmış nice şehir halkını helâk etmişizdir. İşte yerleri! Kendilerinden sonra oraların pek azında oturulabildi; hepsi bize kalmıştır” [Kuran, Kasas, 58]

Sembollerin Dile Gelişi ve Topluma Etkisi

Semboller derin manaların işaretlerini temsil ederler. Günümüzde ise şekillerin, sembollerin, harflerin, seslerin ve renklerin de temsil edebileceği kuramsal fikirler ve kavramlardır. Sembol; bir fikrin, ideolojinin, ürünün ya da grupların tanımlanması olarak da kullanılmaktadır.

Bazı semboller vardır ki evrenseldir. Bunlar genelde inanç ile ilgili ya da kültürel sembollerdir. Kültüre ait değerlerin gelecek nesillere değişmeden aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda sembol toplumlar için koruyucu güç olarak da değerlendirilebilir.

İnsan zihni, semboller ile düşünmek ve iletişim kurmak üzere donatılmıştır. Hilal ya da haç gibi bazı sembollerin dili, ortaya çıktığı zamanı aşmaktadır. Zaman içinde kültürlerin geliştirdiği simbolizm, heykeller, sanat eserleri ya da görsel hikayeler ile toplum içinde kalıcı hale de getirilmektedir. Bu sebepten dolayı Konfüçyüs, “Dünyayı kanunlar ve sözler değil, semboller ve işaretler yönetir.” demiştir. Kendi inanç ve kültürümüze baktığımızda; Hilâl, Kâbe, Ezan, Mescid-i Aksa, Kudüs, sarık, başörtüsü, Safa, Merve, ihram, bayrak, milli marş vb. şeylerin, değer verenler için önemli semboller olduğunu görürüz. Allah, Müslümanların hayatındaki iki sembolden bahsederek şöyle buyurur:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ

“Şüphesiz Safa ile Merve, Allah'ın (dininin) nişanelerinden/ sembollerindendir.” [Kuran, Bakara, 158] Bu semboller arkalarında İbrahim ve ailesinin vermiş olduğu mücadeleyle beraber Efendimiz (as)’ın hayatından kesitleri barındırır. Bunlar gibi her sembolün ardında bir takım manalar vardır.

ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظَّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

“İşte böyle. Her kim de Allah'ın nişanelerini yüceltirse, şüphesiz ki bu kalplerin takvasındandır.” [Kuran, Hac, 32]

İslâm'ın şeâiri, işaretleri, İslâm'a ait kâideler ve semboller anlamına gelmektedir. Allah'ı ve onun dinini akla getiren sembollere Şeair-i İslamiyet denilmektedir. Bunlar insanlar için yoldaki işaretlerdir. Bunlara riayet eden hayat yolculuğunda rahat eder. Fakat kurallara riayetsizlik, kişinin hayatını çekilmez bir hale getirebilir. İstikamet üzere yaşanan hayatta Allah, insanların karşısına yol arkadaşları çıkartır, dostlar kazandırır.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى

“Kim de beni anmaktan yüz çevirirse mutlaka sıkıntılı bir hayatı olacaktır ve onu kıyamet günü kör olarak haşrederiz.” [Kuran, Ta-Ha, 124.]

Allah tarafından vazedilen, O’na kulluk etmeye vesile olan, saygı gösterilmesi ve korunması gereken işaret ve semboller Müslümanlar için hayatın içinde olması gereken semboller olarak kabul edilmiştir. Kültür, bir toplumun ortak zihinsel hafızanın oluşmasında belirleyici bir role sahip olup, bunu da kültürel semboller aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Toplumlar tarafından kullanılan semboller, kültürün en temel ögesidir. Bu sebeple bizler Müslümanlar olarak kendi sembollerimize, kültürümüze, şeâirimize sahip çıkmalı, hakkı hak olarak tanımak ve sahip çıkmak için azami gayret göstermeliyiz. Bizi gören insanlar, Allah’ı hatırlamalıdır. Bizim davranışlarımız insanlar arasında örnek olmalı, tavırlarımız peygamberi ahlak üzere olmalıdır.

Şah Veliyyullah ed-Dihlevî, şeâirin alanını daha da genişleterek ibadetlerin yanında Allah’ın kendine has kıldığı ve mânen O’na yaklaşma vesilesi yaptığı, duyularla algılanabilen dinî sembolleri de bu terim içinde kabul ederek, en büyük dört sembolün Kur’an, Kâbe, Peygamber ve namaz olduğunu söyler. Bunlara saygı göstermek Allah’a saygı göstermek, saygısızlıkta bulunmak da O’na saygısızlık yapmak hükmündedir. [Hüccetullâhî’l-Bâliğa, I, 206-209].

Müslümanların bu sembolleri ve sembollerin ardındaki hakikatleri hayat prensibi haline getirerek yaşaması, başka kültürlerin sembollerinin etkisi altında da kalmaması, toplumu arzu edilen hayat tarzına yaklaştıracak önemli sebeplerdendir. Allah’ın kitabı Kuran; mushafıyla, içindeki hükümlerle saygı değer ve yaşanılır olmalıdır. İslam’ın şeâiri ve sembolleri olduğu gibi, Kuran’da gazaba uğramış, dalaletle sürüklenmiş diye nitelenen toplumların da kullandığı semboller vardır. Hz. Peygamber’in ifadesiyle o insanlar “Yahudiler ve Hristiyanlardır” Meşhur sembollerden olan Haç, süslenmiş çam ağacı, Noel Baba, istiklal harbi zamanında ülkemizi işgale gelen batılıları; fanatik yahudilerin giydiği elbiseler ise Filistin’de çoluk çocuk, kadın erkek demeden Müslüman öldüren yahudileri ve eğlence dünyasında kullanılan bir takım resimler, işaretler ise çocuklarımızı ahlaksızlaştırmaya çalışan zalim müfsidler hatırlatmalıdır. Bizim üzerimizdeki semboller Allah’ın hak dini İslam’ın düşmanlarını hatırlatmamalıdır.

İslam toplumu bu tür batıl sembol ve kültürlerden etkilenmesin ve her daim teyakkuzda dursun diye Müslümanlara günlük 40 kere okuması emredilen Fatiha’nın sonunda;

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ*

“(Ya Rabbi) bizleri dosdoğru olan yola ilet, gazaba uğrayan ve dalâlete düşenlerin yoluna değil!”[Kuran, Fatiha, 6, 7.] diyerek Hristiyan ve Yahudilerin yürüdükleri sapkın yollardan Allah’a sığınıyoruz. Zira Adem (as) ile başlayan insanlık tarihi, tek bir hakikat ile, farklı zaman ve zeminlerde farklı şekillerde ortaya çıkan batılların mücadelesine sahne olmuştur. Bu mücadelede Hakkın tarafında olanlar her konuda fitratı merkeze alırken, fitratı görmemezlikten gelenlerin durduğu yer ise ifsad olmuştur. O sebeple Allah (cc.) Müslümanlara hitaben;

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

“Dinlerine (yaşam tarzlarına) uymadıkça yahudiler de hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.” [Kuran, Bakara, 120] ayeti kerimesi de bu konuda biz Ümmeti Muhammed’e ışık tutan ayetlerdendir. Zira yaşadığımız asır, ehli kitabın sosyal ve kültürel erozyonundan sıyrılıp, İslam’ın ortaya koyduğu ahlaki sınırlara bağlı kalmamız gerektiğini sık sık hatırlamamız gereken bir asırdır.

İslam bizlere iki çeşit toplumdaki bahseder: İslam Toplumu ve Cahiliye toplumu.

Semboller bakımından iki çeşit toplum vardır. «İslami Semboller» inanç, ibadet, sosyal düzen, ahlak ve davranış olarak içinde İslam’ın varlığı hissedilen sembollerdir. «Cahiliye Sembolleri» ise içinde İslam inancının, İslam düşüncesinin, İslami değer yargılarının, İslam ahlak ve davranış tarzının bulunmadığı simgelerdir. Hakkın temsilcisi olan Müslüman toplumlar; aile hayatları, ticaret ahlakları, eğlence tarzlarıyla tüm cihana örnek olacak bir yapıya sahip olmalıdırlar. Sembollerin temelinde inanç birliği vardır. İslam toplumu, bir araya gelişin temel bağı olarak inanç birliğini ön plana çıkartır. Yani İslam toplumuna bağlılık hisseden insanlar; siyah, beyaz, kırmızı, sarı derili, Türk, Kürt, Boşnak, Arap, Rum, Pers, Habeş ve diğer milliyetlere mensup tüm yeryüzü insanlığını kaynaştırıp değer yargılarıyla tek bir ümmet haline gelebilen insanlardan oluşmalıdır. İşte farklı olan insanları, İslam meşei olan semboller bir araya getirebilmelidir. Bunun da yolu en başta İslam’ın ortaya koymuş olduğu inanç ve ahlaki prensiplere riayet etmektir.

Eğlence ile İlgili Müslüman Toplumlara Yol Gösteren, Yoldaki işaretler

İçinde yaşadığımız dönem eğlenceyi hayatın merkezine alan bir yapıya sahiptir. Fakat dünyadaki tüm insanlığın eğlenceyi değil, hayatın gerçeklerini merkeze koyan yeni bir önderliğe ihtiyacı vardır. Çünkü Batılı insanın

önderliği eğlenceyi ön plana çıkartan, ihtiyacı olmayanı tükettiren bir yapıya sahiptir. Fıtratı bozulmamış olan insanları rahatsız eden bu durum, dünyaya yön verenlerin önderlik görevini yürütmesini sağlayacak «değerler sistemi» birikimini tükendiğinden dolayı fonksiyonunu yitirdiği için, dünyanın az bir kısmı eğlenirken diğer bir kısmı da hayatını sürdürmek için elzem olan ihtiyaçlardan dahi mahrum olarak yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Yaşadığımız çağda, insanlığın manevi değerlere ve metotlara sahip çıkacak olan İslam'ın gösterdiği perspektife yönelecek yoldaki işaretlere teveccüh etmesi elzemdir. Zira eğlence kültürünün ve sektörünün bizi getirdiği nokta maalesef işte bugünkü dünyadır. Her konuda olduğu gibi eğlence konusunda da İlâhi kelim, insanlar için bir sınır koyar;

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’a ve peygamberine itaat ederse Allah onu, altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır, orada devamlı kalıcıdır; işte büyük kazanç budur.” [Kuran, Nisa, 13]

Zira insan bu dünyaya, sebepsiz, maksatsız değil, bir misyon ile gönderilmiştir. Bu maksadın aksine hareket etmek, yaratana karşımıza almak demektir ki, bu hiçbir Müslümanın göstermemesi gereken bir tavidir.

Ayetlerde de bahsedildiği gibi, Rabbin rızasına talip olan, onun hükmüne boyun eğ. Bu husus sadece namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek ve hacca gitmek ile ilgili değil, hayatın tüm alanları ile alakalıdır. Dünyamızı imar etmek ve ahretimiz de için gayret etmenin dışında kalan zamanımız, aslında bizi hem kendimize hem de başkalarına tanıtıcı bir nitelik taşır. Boş vakit ya da eğlence zamanı diye ayırdığımız bu zaman zarfının da Allah’ın rızasının dışında kullanılmaması, O’nun gazabını celbedici davranış şekillerinden uzak olması, hasılı kelim ayeti kerimede de ifade edildiği gibi “Allah’ın Sınırları” içinde olmalıdır. Bizler Müslüman olarak buna talip olduğumuz ölçüsünce Allah katında değer kazanacak, gelecek kuşaklara da yaşanılabilir bir dünya emanet etmiş olacağız.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا

“Kim izzet ve şeref istiyorsa bilsin ki izzet ve şeref bütünüyle Allah’a aittir. Güzel sözler Allah’a yükselir. Fakat bunları O’na yükseltecek olan da sâlih amellerdir. Buna karşılık, sinsininsin kötü işler tasarlayanlar için ise çetin bir azap vardır. Üstelik, böylelerinin kurdukları bütün tuzaklar boşa çıkmaya mahkûmdur.” [Kuran, Fâtır, 30] Kuran’ın yol gösterici bu beyanı bizleri biraz olsun düşündürmeli, ferdi ve sosyal hayatımıza da yön vermelidir. İşte gayri İslami davranışlarla geçireceğimiz vakitler, kadrini kıymetini bilmediğimiz zamanın ötesinde isyana dönüştüğünde bizi müstekim olan yoldan alıkoyacak ve nebilerin, sıddıkların, salihlerin yolundan uzaklaştıracaktır. Bu sebeple her konuda olduğu gibi eğlenirken de ölçümüz, inandığımız hak din İslam olmalıdır.

Müslümanlar Nerede Nasıl Eğlenebilir ?

H. Peygamber (as.) “Bedir ashabından olan Kuraza b. Ka’b ve Ebu Mesud el-Ensari, düğünde tef çalınmasına, şarkı söyleyip oynamasına tepki gösteren Amr b. Sa’d’a “Bize düğünde eğlenmeye,

musibet anında ağlamaya izin verildi” (Buhari, Nikâh, 80) diyerek nerede nasıl davranmamız gerektiği bizlere “örnek olarak” göstermiştir. Müslümanların tüm cemiyetleri, toplantıları, bir araya geldiği tüm zaman dilimlerinde ölçümüz Allah’ın kitabında emrettiği esaslar ve gönderilen son elçi Hz. Muhammed’in beyanlarıdır. Bu prensipleri hiçbir zaman gündemimizden düşürülmemelidir.

İslam’da eğlence ucu açık, herkesin istediği gibi hareket edebileceği bir alan değildir. İslamın koymuş olduğu prensipler, ruhumuzu ve bedenimizi besleyici, nefislerimizi de itmi’nana kavuşturacak şekildedir. Kuran ve Sünnet’teki nasları bir araya getirdiğimizde eğlence ile ilgili tarzımızı şöyle birkaç madde ile açıklayabiliriz; Eğlencenin; • İçki, kumar ve müstehcenlik gibi İslâm’ın yasakladığı unsurları içermemesi ve bunların teşvik edilmemesi gerekir. Muhakkak ki tüm anneler ve babalar evlatlarının bu hususlarda dikkatli davranmasını temenni edecek fıtrata sahiptir • Kadınların kendi aralarında oynaması ve eğlenmesi, erkeklerin kendi aralarında oynaması ve eğlenmesi yani harama nazar edilmemesi, kişilerin hemcinsleri arasında daha rahat hareket etmesini sağlayacak, huzuru kaçırabilecek davranışlardan toplumu da koruyacaktır. • Avret yerlerini örtmeye dikkat edilmesi, ki bu her insanın fıtratında, doğasında olan bir hususiyettir. • Spor yaparken kendi takımına aşırı bağlı olunmaması ve karşı takıma düşmanlık beslenmemesi. Bunun aksi olduğunda fanatizmin kapısı açılacaktır ki, bunun sonuçları can ve mal kayıpları ile neticelenecektir. • Farz namazları ve farz olan diğer ibadetlerin aksatılmaması. Yani Allah’ın hatrını ve davetini bütün hatırların ve davetlerin üzerinde tutmak yaratılış maksadımıza uygun olacak ve ruhumuzun dik durmasına sebep olacaktır. • Anne, baba ve diğer yakınlarla karşı vazifelerin terk edilmemesi ki onlar bizim dünyaya geliş sebebimiz, Allah’ın hürmeti emrettiği kıymetli varlıklarımızdır. • İnsanlara, hayvanlara ve çevreye zarar verilmemesi. Zira İslam’da zarar vermek ve zarar görmeye razı olmak yoktur. Her varlık muhteremdir. • İcra edilecek oyun veya eğlencenin insan haysiyetine yaraşır olması, karşı cinse benzemeyi özendirecek şekilde olmamasıdır. Zira bu husus insan fıtratını korumak için elzemdir. Karşı cinse benzeyecek hal ve tavır içinde olarak fıtratı bozmak, Allah tarafından lanetlenme sebebidir. • İnsana fiziksel olarak güç kazanmasını sağlayacak veya ruhen fayda sağlayacak etkinlikler olması, oyun ya da eğlencenin beden ve ruhumuzun beslenmesine sebep olacaktır • Kul haklarına riayet edilmesi. Eğlencenin eğlence olarak kalmasına sebep olacaktır. Aksi halde oyun ya da eğlence insana zarar vereceğinden meşru olmaktan çıkar ve harama dönüşür. Bu prensipler Müslümanları bağlayıcı kurallardır. Farklı din ve kültür sahiplerine baktığımızda onların, gayri meşru safarilerde insan avcılığı yaptıklarını, namus ve ar kavramını bir kenara bıraktıklarını, bir yumurta pişirmek için dünyayı yakmaktan çekinmeyeceklerini görmekteyiz. İşte ölçü ve prensiplerimiz bizi insan yapan hususlarımızdır. Ve bütün bunların da kaynağı, İslam’dır.

Rasûlullâh (as.) Medine’de eğlencenin spor boyutu ile ilgili etkinliklere önem vermiştir. Mesela Rukâne (ö. 42/662) adlı kişiyle güreşmiş, [İbni Hişâm, Sîre: 2/31] atları koşturmaya teşvik etmiş ve atıyla yarışlara katılmış, ok atmaya yani atıcılığa teşvik etmiştir. [Ebu Davud, Cihad, 68] Rasûlullâh’ın buradaki temel gayelerinden birisi toplumsal bütünleşmeyi sağlamak, sosyal etkinliklere katılmak, ibadetleri yapabilecek ruh ve beden sağlığını iyileştirmek, sporun ve eğlenmenin caiz olduğunu ümmetine göstermek ve savaşlara ön hazırlık yapmak olabilir. Bu maksatlarla Rasûlullâh spor yapmaya izin vermiş, böylece ashâbını spor yapmaya teşvik etmiştir.

Aslında eğlence hayatı ciddî hayata hizmetkar olmalıdır. Daima ciddi bir hayat yaşamaya insan takat getiremeyebilir. O halde eğlence; yaşadığı şeylerden dolayı yorulan, bıkan, usanan ve sıkılan kalbin devası olabilecek nitelikte olmalıdır. İlaçta olduğu gibi eğlencenin dozu da fazla olduğunda ya da

Allah'ın hududu aşıldığında insana zarar verir ve felaketine sebep olabilir. İslam ahlakının hakim olduğu bir cemiyet, insan davranışlarının hem hür bir ortam içinde icra edilmesini sağlamakta, hem de onları sınırlamaktadır. Cemiyetin faydası için konulan bir kısım sınırlamaların aynı zamanda ferdin de faydasına olduğu görülecektir.

Eğlence sektörünün dünyaya yön verdiği şu dönemde gözden kaçırılmaması gereken bir husustur ki, inandığımız İslam dini; inanç sistemi, düşünce tarzı, değer ölçüleri, bakış açısı, varoluşu ve yapısına mensup olanlar ile cahiliye cemiyeti arasındaki mücadeleyi bi'set ile birlikte başlatmıştır. Bu sebeple eğlence dünyasının İslam aleyhinde kullanıldığı zamanımızda Müslümanların tavrı, İslam'ın koymuş olduğu ölçülerden asla şaşmamalıdır.

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً □ وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

“Allah'ın boyasıyla boyandık. Boyaca O'ndan daha güzel olan kim vardır? Biz yalnız O'na kulluk ederiz” [Kuran, Bakara, 138]

Bu ayet-i kerimenin nuzül sebebine baktığımızda, hristiyanların sembollerinden “vaftiz” uygulamalarının yanlışlığına işaret etmektedir. Zira hristiyanlar, yeni doğan çocukları boyalı bir suya batırarak Hristiyanlık dinine intisab ettirdiklerine inanmaktadırlar. Bu tarz içi boş sembolizme tavır alan Kur'an'a göre ise, sunî yollarla, sembolik uygulamalarla gerçek dindarlığa ulaşılamaz; gerçek iman öyle sembolik boyalı bir suya girip çıkmakla kazanılamaz. Gerçek iman, Allah'ın boyasıyla boyanarak, Allah'ın, yaratılıştan insanın temiz fitratına aşıladığı hak dinle bezenerek kazanılır. Allah'ın insanlığa verdiği böyle bir din ile boyanıp bezenmekten, böyle bir fitratla donanmış olmaktan daha güzel bir şey de yoktur; hele vaftiz gibi sunî bir uygulama böyle bir dinin ve inancın yerini asla tutamaz. Âyetin ifadesine göre Müslümana yakışan da kendisine ve genel olarak insanlığa bu güzelliği bahşetmiş olan Allah'a lâayık olduğu şekilde her zaman ve zeminde kulluk etmektir. Allah'ın boyası, Allah'ın bizim için seçmiş olduğu fitratımıza uygun olan İslam dinidir.

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

“İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.” [Kuran, Mâide, 3]

Hayat prensiplerimizi seçerken İslam dinin dışındaki alanlara yönelir, hayatın oyun ve eğlence tarafını merkeze alır, davranışlarımızda da İslam hududunu aşar ve haramla boyarsak, 800 yıllık Endülüs medeniyetinin yıkıldığı gibi bizler de hep fert hem de toplum olarak çöküş yaşamaya mahkum oluruz. Osmanlı topraklarında sarık ve sakalı ile yıkım faaliyetleri yapan İngiliz ajanı Hempher, "Hatıratım" isimli kitabında dedelerinin icraatlarına sahip çıkarak şöyle der: "800 yıllık Endülüs'ü şaraba alıştırarak, aralarına fitne ve fesad sokarak, Kur'an-ı Kerim ve diğer İslam kaynaklarını tartışır hale getirerek ve dinlerinden kopararak yıktık ve topraklarını işgal ettik.” [Hempher, Hatıratım, sf. 45]. Zira bu konu 1400 yıl önce Allah tarafından Müslümanların gündemine şu iki ayetle getirilmiştir:

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Ehl-i kitap’tan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki haset duygusundan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler. Yine de siz, Allah hükmünü ortaya koyuncaya kadar affedin ve hoşgörün. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.” [Kuran, Bakara, 109]

Kendi kendimize sormamız gerekir. Ehli kitap denilen batı dünyası biz Allah’ın kitabı Kuran ve Hz. Peygamberin sünneti ve sözleri ile tanıştıktan sonra nasıl yoldan çıkartabilir? Batıdan gelen eğlence sektörü (sinema, tiyatro, dizi, müzik, moda vb.) bizi etkisi altına alır ve biz de zaaflarımıza yenilerek, düşüncelerimizin ve muhabbetimizin kıblesini o tarafa çevirir isek, hem kendimizin hem de yaşadığımız toplumun yozlaşmasına sebep olarak, Hz. Yusuf’un (as.) atıldığı kuyuya, Hz. Yunus’un (as.) karanlıkta atıldığı balığın karnına kendimizi atmış oluruz. Zira batıdan gelen eğlence rüzgarının gücü nefislere cazip gelmesi ve kadim bir kültüre dayanmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmanın aşağılandığı, emeğin hakir görüldüğü Antik Yunan döneminde, eğlence hayatı, kölelerin ve vatandaşların eğlencesi olarak ayrılıyordu. Özgür vatandaşların daha seçkin bir eğlence anlayışı varken, köleler de daha basit düzeylerde eğleniyorlardı. Aristo, yurttaşlar ile köleler için yapılan sanatın ve eğlencenin farklılaşması gerektiğini, iyi nitelikteki kültürel ürünlerin yurttaşlara, daha az nitelikli olanların ise kölelere sunulması gerektiğini ifade ediyor ve dönemin yöneticilerini yönlendiriyordu. Zaten farklı sınıfların birbirlerinden farklı kültür tüketiminde bulunduklarını saptayan Aristo, bunun bilinçli bir hale getirilmesini önererek, eğlencenin sadece eğlenmek için yapılan bir faaliyet olmadığını ortaya koymuş ve eğlenceyi toplumsal yönlendirme aracı olarak kullanılması gerektiğini ifade etmişti. Bu bakış açısı ile eğlence Roma’da kitleleri kontrol altında tutmanın ve manipüle etmenin bir aracı olarak görülmüş ve yıllarca da kullanılmıştır. [Aydoğan 2000: 163-165].

Günümüz insanları, ihtiyaçlarını karşılayıp, tehlikelerden kurtulduğunda, can sıkıntısı duygusuna kapılarak bu sıkıntıdan kurtulmak için zaman öldürme çabasına girmekte, çalışma hayatı ile eğlence zamanını içe içe sokmaktadır. Bu da bize bu dönemde insanların vaktinin önemli bir kısmının, ne dünyanın ve ne de ukbanın imarı için çalışmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Günümüz toplumlarında boş zamanların eğlence ile değerlendirilmesi, maalesef bireyin özgür seçiminden çıkarak, eğlence endüstrilerince düzenlenen ve belirlenen paketler haline gelmiştir. Eğlence sektörünü elinde tutanların amacı, bireyin fiziksel ve psikolojik olarak rahatlaması aracılığıyla eğlence endüstrisinin daha fazla kazanç sağlamasıdır. Bu endüstrinin piyasaya sunduğu her türlü sunilik, bu yapaylığa uymadığı takdirde “çağdışı ve gerici” olarak toplumun dışında kalmaktan korkan kitlelerce kabul edilen bir doğallık haline gelmiştir. (Aydoğan 2000:167) Bu sebeple mümin hayata;

اَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ

“İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Halbuki onlar gaflet içinde gerçeklerden yüz çevirmekteler.” [Kuran, Enbiya,1] ayetinin zihinlerde açtığı pencereden bakarak, eğlence hayatının karanlık boyutlarını görmeli, eğlencenin meşru olmayanının peşinden sürüklenmemelidir. Zira; eğlence endüstri pazarının genişlemesi, tüketildikçe daha fazla etkin hale gelmekte ve bireylerin daha fazla eğlence istemelerini sağlamaktadır.

Sembollerle kendileriyle ilgili kapsamlı ve cazip imaj oluşturan reklamlar, batıl ideolojik fikirleri pazarlama konusunda modern yöntemlerinin aracı olmuştur. Bütün bunların sonucunda kırk yaşına gelen bir vatandaş, ömrü boyunca bir milyondan fazla televizyon reklamı izlemiş olur ki, bu durum

düşünce alışkanlıklarını mutlak manada derinden etkileyecektir. işte böylece eğlence dünyası ile halka aktarılan şeyler toplumun temelini sarsan meselelerin görünmesini engeller ve varolan düzenin sanki olması gereken doğal bir düzenmiş gibi lanse edilmesini sağlar.

İnsanlar eğlenirken manipülasyona çok açıktırlar; çünkü en iyi öğrenme, eğlenerek öğrenmedir. Eğlenerek de yönlendirilen kitleler, çalışma hayatının baskı ve kuralcılığıyla eğlence hayatında da karşılaşır ve bu alanda da kapitalizmin kural ve yaptırımlarına maruz kalırlar. Fakat bunun farkına asla varamazlar.

Eğlence sektöründe amaç, bireyi doğal yaşantısı içinde yakalayıp ona fark ettirmeksizin yönlendirebilmektir. Bu süreç sonucunda birey, eğlence sektörünün öğrettiği yaşama biçimini doğal ve ‘en güzel’ yaşam biçimlerinden biri olarak algılamaya ve onu benimsemeye başlar. İşte eğlence sektörünün aparatı olan televizyon ve sinema filmleri toplumda böyle bir işleve sahiptir ve toplumsal propagandanın en yoğun biçimde kullanıldığı araçları bunlardır. Firavunun sihirbazları da o gün için aynı işlevi görmüşlerdir. [Kuran, Ta-Ha, 58-73]

Eğlence sanayisinin elinde hazırlanarak yönetilen dünya, film kurmacasının günlük yaşantıda da devam ettiği izlenimini verir. İşte eğlence sektörü perdede gösterilenlerle gerçekliği özdeşleştirmesi için seyirciyi eğiterek, insanları düşünme etkinliğinin yok olmasını amaçlar. Ve bu yollarla kitleler dünyevileşir. Zamanla dinin modern toplumda yok olmadığı, biçim değiştirerek, bozularak varlığını devam ettirdiği eski ümmetlere bakıldığında gözlemlenebilir. Böyle bir akıbetten Rabbimize sığınırız. Bizler Müslümanlar olarak inanırız ki, biz de kainatta bir maksatla yaratılmıştır. Bu maksatta bizlere Allah’ın kelamı ile beyan edilmiştir. Son iki ayet anlattıklarımızı toparlayıcı nitelikte olacaktır.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

“Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” [Kuran, Müminun, 115]

Eğlencenin ve eğlendirenin çok önem kazandığı, iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı günümüzde fertler kendi özlerine ters gelen eğlencelerle kendi toplumuna yabancılaşmaya, onun bir ferdi olmaktan çıkmaya, oyunlarını oynadığı, müziğini dinlediği, benimsediği kültürün ya da grubun insanı olmaya başlamış olmaktadır. Bu bakımdan çok zengin olan ve meşruiyeti ile bize ait olan kendi eğlence kültürümüzü unutmamaya ve canlı tutmaya mecburuz. İnsanları eğlenmekten tamamen vazgeçirmek elbette mümkün değil ama yönelmemiz gereken eğlence kültürümüz milli ve dinen meşru sayılan eğlence alanları olmalıdır. Şu da unutulmamalıdır ki, Allah kimseyi durup dururken, hidayete erdirmez. Yaratanın, kendi irademizle yöneliş ve teveccühümüzü kendisine ve dinine çevirmemiz gerektiği ifade eden manidar ayeti ile sohbetimizi sonlandırıyoruz.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

“Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirinceye kadar Allah, onlarda bulunanı değiştirmez.” [Kuran, Ra’d, 11]

Mehmet ÇATALLAR

Sakarya İl Vaizi